

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN DOĞALGAZ POLİTİKASI VE BU EKSENDE TÜRKİYE'NİN ÖNEMİ

Arş. Gör. Dr. Gelengül KOÇASLAN*

Özet

Avrupa Birliği'nin Doğalgaz Politikası ve Bu Ekseninde Türkiye'nin Önemi

Avrupa birliği ilk olarak 1957 yılında altı Batı Avrupa Ülkesi tarafından oluşturulduğunda; demir-çelik sektörlerinin yönetiminin uluslararası bir otoriteye bırakılması kararlaştırılmıştır. Askeri ve sınıai sektörler için temel teşkil etmesi nedeniyle bu sektörler tercih edilmiştir. Enerji sektöründe düzenlemeler yapıldıktan sonra, "birlik" olmanın adımları takip edilmiştir.

Bu çalışma Avrupa Birliği'nin oluşum sürecinde enerjinin önemini içermektedir. Ayrıca birliğin doğalgaz politikasını ve bugün ve gelecekteki doğalgaz politikası çerçevesinde Türkiye'nin konumunu araştırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: AB Enerji Politikası, AB Doğalgaz Politikası, Doğalgaz Boru Hatları

Abstract

European Union's Natural Gas Policy and the Importance of Turkey in this Context

When European Union was first established in 1957 by six Western European Countries; it was agreed to leave the management of iron-steel sector to a supranational authority. Iron-steel sectors were preferred because of being fundamentals of military and industrial sectors. After the arrangements had been made in the energy sector, the steps of being a "union" was followed.

This study includes the role of energy in the establishment process of EU. It also investigates the natural gas policy of the union and the position of Turkey as part of EU's current and future natural gas policy.

Keywords: EU Energy Policy, EU Natural Gas Policy, Natural Gas Pipelines

---

* İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi İngilizce İktisat Bölümü.

GİRİŞ

Avrupa Birliği'nin oluşum süreci incelendiğinde; temelinde enerji unsurunun yer aldığı anlaşılmaktadır. Öyle ki 2. Dünya Savaşı sonrasında Marshall Planı çerçevesinde Amerika'ya bağımlı hale gelme endişesi ve Sovyetler Birliği'nin batıya yayılmasının engellenmesi arzusu ile, Avrupa Ülkeleri sermaye birikimlerini ve teknolojilerini geliştirerek ortak bir pazar oluşturma konusunda harekete geçmişlerdir.

Almanya ve Fransa arasındaki rekabetin birçok defa savaşla sonuçlandığı bilinmektedir. 1950 yılında Fransa'nın o dönemdeki dışişleri bakanı Robert Schuman, Ruhr Bölgesi'ndeki zengin kömür ve demir madenlerinin Almanya ile birlikte işletileceği bir uluslarüstü örgüt çağrısında bulunmuştur. Böylece 1950'lerin başında ülkelerin sınai ve askeri güçlerinin temeli olan kömür ve çelik sektörlerinde ortak bir pazar yaratılması amaçlamıştır. Schuman Planı, bu kaynaklar üzerindeki hakların uluslarüstü bir otoriteye kısmi devrini öngörmektedir. Sözkonusu plan ile demir ve çelik sektörlerinde gelişmekte olan sanayisi tehdit olarak algılanan Batı Almanya ve Fransa arasında, ortaya çıkması muhtemel bir anlaşmazlığın da engellenmesi hedeflenmiştir.

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu (AKÇT) kuran antlaşma, Fransız Dışişleri Bakanının tüm Avrupa Ülkeleri'ne yaptığı çağrıya olumlu yanıt veren Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg arasında 18 Nisan 1951'de Paris'te imzalanmıştır. Üye devletlerin kömür ve çelik sektörlerinde, sermaye ve işçilerin serbest hareket edebildiği bir ortak pazar amaçlayan AKÇT anlaşmasının süresi 50 yıla sınırlanmış ve sürenin sona erdiği 23 Temmuz 2002'de kömür ve çelik sektörlerine ilişkin ulusal kaynaklar, programlar ve yükümlülükler Avrupa Topluluğu'na devredilmiştir (Moussis, 2004: 26). Paris Antlaşması'nın imzalandığı dönemde kömür, toplam talebin 2/3'ünü karşılamaktadır (Yavuz, 2004:7).

Kömür ve çelik sektörlerinde oldukça başarılı olan bütünleşme hareketi sonrasında ülkeler, ekonominin tüm sektörlerini kapsayacak bir bütünleşme sağlanması yolunda harekete geçmişlerdir. Bu amaçlarını gerçekleştirmek üzere 1-2 Haziran 1955'te iki yeni Avrupa Topluluğu'nun kurulması kararlaştırılmış; 1957'de Roma'da imzalanan iki antlaşma ile Avrupa Ekonomik Topluluğu

(AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM) kurulmuştur. AKÇT, EURATOM ve AET'nin organları 1969 yılında yürürlüğe giren bir antlaşma ile birleştirilmiş ve "Avrupa Toplulukları" olarak adlandırılmıştır. 1993 yılında imzalanan Maastricht Anlaşması ile topluluk "Avrupa Birliği" olarak isimlendirilmiştir.

Sözkonusu dönemde AB Ülkeleri, enerji tüketimlerinde ithalata bağımlı olmakla birlikte; arz probleminin olmayışı ve petrol fiyatlarının düşük düzeylerde seyretmesi nedeniyle ortak bir politika oluşturmak konusunda bir girişimde bulunmamışlardır. Bu dönemde batılı petrol şirketlerinin Ortadoğu ve Afrika'daki güçlü konumları ülkelerin bu tavrında etkili olmuştur.

Ancak 1973 yılında İsrail ile Arap Ülkeleri arasındaki Kippur Savaşı sonrasında petrol fiyatlarının hızla artması ile bu alanda benimsenecek ortak bir politikanın sağlayacağı pazarlık gücünün farkına varılmış; ancak sahip olunan petrol kaynakları üzerindeki haklardan kısmen da olsa vazgeçmek konusunda bir adım atılmamıştır.

Aslında dünya genelinde enerji sektörü incelendiğinde petrol krizinden önce de birtakım sorunların var olduğu görülmektedir. 1960-1968 yılları arasındaki dönemde üretim miktarı, tüketim miktarına göre daha hızlı artmıştır. 1968 yılı sonrasında artan sanayileşmeye bağlı olarak üretim artışı devam etmiş; tüketimdeki paralel artış nedeniyle bir sorun ortaya çıkmamıştır. Ne var ki izleyen dönemde 1973 yılındaki enerji krizi ve 1975 yılındaki durgunluk, planlı ve ileriye dönük enerji politikalarının gerekliliğini ortaya koymuştur.

"Avrupa Birliği'nin Doğalgaz Politikası ve Bu Eksende Türkiye'nin Önemi" başlıklı çalışmanın giriş bölümünde, enerjinin birliğin oluşma sürecindeki önemi incelenmiştir. Avrupa Birliği Enerji Politikaları ve Programları hakkında bilgi verildikten sonra, birliğin doğalgaz politikası ve bu politika ekseninde Türkiye'nin önemi belirtilerek, genel bir değerlendirmenin yapıldığı sonuç bölümü ile çalışma tamamlanmıştır.

I- AVRUPA BİRLİĞİ ENERJİ POLİTİKALARI

Avrupa Birliği Enerji Politikaları incelendiğinde; fayda deregülasyonu çerçevesinde kontrollerin kaldırılması, enerji güvenliği ve çevre ile iklimin

korunması olmak üzere üç ana hedefi çerçevesinde alınan önlemler ve gerçekleştirilen uygulamalar ile desteklendiği anlaşılmaktadır (Uslu, 2004:162).

Enerji kullanımında verimliliğin yükseltilmesi ve sürdürülebilir çevre politikalarının sağlanması konusunda TACIS 1991 (Bağımsız Devletler Topluluğu'na Teknik Yardım), TRACECA 1993 (Avrupa-Kafkasya- Asya Ulaştırma Koridoru), INOGATE 1995 (Avrupa'ya Devletlerarası Petrol ve Doğalgaz Taşımacılığı Programı), SEEERF (Güneydoğu Avrupa Enerji Düzenleyici Forumu) gibi çok sayıda düzenleme yapıldığı görülmektedir.

1995 yılında “Avrupa Birliği için bir Enerji Politikası” adı altında yayımlanan Beyaz Kitap COM(95) 682 ile enerji arz güvenliğinin sağlanması, rekabetçi bir enerji piyasası oluşturulması ve çevrenin korunması öncelikli hedefler olarak öne çıkmıştır. Beyaz Kitap ile birlikte enerji alanında hem birlik üyelerine ayrı ayrı, hem de birlik temelinde fayda getirecek rekabetçi, arz güvenliğini ön planda tutan ve çevre korunmasını dikkate alan bir enerji politikasının çatısının oluşturulması amaçlanmıştır. Söz konusu hedefler Yeşil Kitap COM(94) 659’ta da yer almaktadır.

1998 yılında “Enerji Şartı Anlaşması” yürürlüğe girmiştir. 1999 yılında ham petrol fiyatlarının üç katına çıkması ile birlikte birliğin enerji arzına yönelik yapısal güçsüzlüğü bir kez daha gündeme gelmiş ve “aktif bir enerji politikası” olmaksızın artan enerji bağımlılığından kurtululamayacağı anlaşılmıştır. 2000 Yılı'nın Kasım Ayı'nda komisyon Yeşil Kitap “Enerji Arzının Güvenliği için Avrupa Stratejisine Doğru COM(2000) 769”u yayımlamıştır.

Arz güvenliğine yönelik AB girişimleri kapsamında hidroelektrik, güneş ve rüzgar enerjileri gibi yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı teşvik edilmektedir. Topluluk, Avrupa Enerji Şartı gibi anlaşmalar vesilesiyle üçüncü ülkelerle uluslararası enerji işbirliğini güçlendirmeyi ve böylelikle arz güvenliğini sağlamayı planlamaktadır. Trans-Avrupa Şebekeleri ile dış bağlantılar geliştirilmektedir. 2002 yılında Yeşil Kitap üzerine nihai bir rapor COM(2002) 321 yayımlanmıştır. Birlik içerisinde rasyonel enerji kullanımı ve tasarrufunu teşvik eden farklı programlar da uygulanmaktadır. Faaliyet alanı ulaştırmada enerji olan STEER, rüzgar ve sudan yenilenebilir enerji elde edilmesi programı ALTENER II ve sanayide, ticarete ve ulaşım sektöründeki

enerji tüketiminde tasarrufu teşvik eden **SAVE** Avrupa Akıllı Enerji ve Teknoloji Programı (AETEP) kapsamında da desteklenen ve teşvik edilen etkinliklerdir (TÜBİTAK AB Çerçeve Programları, Ulusal Koordinasyon Ofisi, 2006:9). Yenilenebilir enerji kullanımının artırılması ve enerji tüketiminin azaltılması üzerine odaklanan “Avrupa Akıllı Enerji ve Teknoloji Programı” kapsamında enerji etkinliği, yeni ve yenilenebilir enerji kaynakları, ulaşım sektöründen kaynaklanan sera etkisine teknolojik çözümler bulunması ve bu anlamda gerekli destek ve teşviklerin sağlanması kararlaştırılmıştır.

Avrupa Birliği Konseyi ve Parlamentosu yönergesinde (2006/32) “bir işe, hizmete ya da mala ilişkin enerji çıktısı ve enerji girdisi arasındaki oran” olarak tanımlanan (Vinois, Gourlia, 2007:29) enerjinin etkin kullanımını ve yenilenebilir kaynaklardan enerji arzının sağlanmasını teşvik eden **COOPENER**, AB enerji siyasetinin dış boyutunu ele alan **SYNERGY**, amacı **CO₂** emisyonu dahil olmak üzere emisyonların sınırlandırılması ve varolan en iyi teknolojilere karşılanabilir fiyatlarla ulaşmak olan **CARNOT**, nükleer sektördeki faaliyetler üzerine yoğunlaşan **SURE** ve düzenli elektrik ve gaz akımının güvence altına alınması amaçlı **TRANS AVRUPA ENERJİ AĞLARI (TEN-Energy)** ise diğer programlardır (İKV, 2004:87).

Avrupa Birliği'nin enerji politikaları içerisinde yerli, temiz, güvenli ve sonsuz kaynaklar olarak yenilenebilir enerji kaynaklarından enerji teminine ilişkin yöntem ve teknolojilerin geliştirilmesi ve sözkonusu kaynaklardan etkin bir şekilde yararlanılması üzerinde özellikle durulmaktadır (Eniş, 2002:312). “Avrupa Komisyonu Gelecek için Enerji Yenilenebilir Enerji Kaynakları Toplumsal Bir Strateji için Yeşil Kitap” COM(96) 576 ile AB'nin Kyoto Protokolü'ndeki hedefi 2008-2012 birinci yükümlülük döneminde sera gazı sahmlarını 1990 düzeylerine göre %8 oranında azaltmak olmakla birlikte; sözkonusu hedefe varolan politika ve önlemlerle ulaşılmasının olanaklı olmadığına anlaşılması üzerine ek politika ve önlemlerin geliştirilmesi amacıyla Haziran 2000'de “Avrupa İklim Değişikliği Programı (ECCP)” oluşturulmuştur (Türkeş ve Kılıç, 2004:1).

Yenilenebilir enerji kaynakları rüzgar enerjisi, güneş enerjisi (termal, fotovoltaik gibi), hidro-elektrik güç, gel-git, jeotermal ve biyokütle seragazi emisyonlarını ve fosil yakıt piyasasına bağımlılığı azaltmakta, enerji arzını çeşitlendirmekte, yeni istihdam olanakları ve teknolojiler yaratarak ticaret

dengelesinin iyileştirilmesine katkıda bulunmaktadır (Europa(energy, renewables), agis, 2011). 17 Ekim 2001 İstanbul / Berlin’de, Fotovoltaik Endüstri Birliği (EPIA) ve Greenpeace tarafından yayınlanan raporda; 2040 yılına kadar küresel enerji gereksiniminin %26’sının güneş enerjisinden sağlanacağı ve böylelikle 2 milyondan fazla kişiye istihdam imkanı sağlanacağı ifade edilmiştir (TMMOB, agis, 2011).

13 Ekim 2003 tarih, 2003/87/EC sayılı, birlik içinde sera gazı emisyonları kotasının ticaretini planlayan ve 96/61/EC sayılı konsey yönergesinde değişiklik yapan yönerge ile AB’nin yenilenebilir enerji hedeflerine ek olarak, Emisyon Ticareti Sistemi (Emission Trade Scheme - ETS) adını taşıyan CO₂ ticareti sistemi ile kirliliğe yol açan endüstriler karbon kredisi satın almaya zorlanarak, karbon emisyonuna etkin bir vergi oluşturmak ve endüstrileri daha temiz teknolojiler benimsemeye yönlendirmek amaçlanmaktadır (EDAM ve CEPS, agis, 2011). Komisyon tarafından 2006 Mart Ayı’nda “Sürdürülebilir, Rekabetçi ve Güvenli Enerji için bir Avrupa Stratejisi” başlığı altında yayımlanan Yeşil Kitap COM(2006)105 sürdürülebilir gelişme, rekabet ve arz güvenliği olarak belirlendiği üç temel hedefi ile 2007 Yılı Ocak Ayı’nda yayınlanan “Enerji ve İklim Değişikliği Paketi”ne temel teşkil etmiştir. Paket, iklim değişikliğini 2°C’a sınırlamak, enerji etkinliğini geliştirmek, yenilenebilir enerji kaynaklarının rolünü artırmak, karbon piyasasını güçlendirmek ve şeffaf ve rekabetçi bir enerji iç piyasası sağlamak önerilerini içermektedir.

İklim değişikliği, ithalata giderek artan oranlarda bağımlılık, enerji kaynakları üzerindeki gerginlik ve bütün üye devletler için karşılanabilir, güvenli enerjinin temini birliğin enerji alanında yürütmekte olduğu çalışmaların ana başlıklarını oluşturmaktadır (Europa(energy), agis, 2011). 2010 Yılı Kasım Ayı’nda Avrupa Komisyonu tarafından yayımlanan COM 2020 “Rekabetçi, Sürdürülebilir ve Güvenli Enerji için bir Strateji” başlıklı raporda, gelecek on yıl için enerji öncelikleri enerji tasarrufu, rekabetçi fiyatlar, güvenli arz, teknolojik anlamda liderlik ve uluslararası ortaklarla etkin görüşmelerin gerçekleşmesi olarak belirlenmiştir (Europa(energy, strategies), agis, 2011).

Dünya’da enerji güvenliğine ilişkin küresel iklim değişikliği ve sürdürülebilirlik alanlarında belirlenen hedeflere ulaşabilmek amacıyla uluslararası Ar-Ge ve yenilik strateji örnekleri arasında, SET (Stratejik Enerji Teknolojileri SET-Plan) (Avrupa), Climate Change Technology Program

(ABD), Cool Earth Innovation Energy Technology Program (Japonya) ve Road to our Green Future (G. Kore) yer almaktadır (TÜBİTAK, 2010:27). Bunlar arasında SET Planı ile düşük karbonlu geleceğe geçiş, 2020 senesine kadar %20 enerji tasarrufu, enerji harmanı içerisinde %20 yenilenebilir enerji payı ve karbon sahlmlarında %20 azalma olarak belirlenen hedeflere ilişkin darboğazların Ar-Ge ve yenilik yoluyla aşılması; enerji alanına Ar-Ge ve yenilik faaliyetleri için stratejik bir yaklaşımın oluşturulması gerekliliği ifade edilmiştir (A.g.e.) Komisyon tarafından önerilen plan, maliyet etkin düşük karbon teknolojilerinin gelişimini hızlandırmak için enerji teknolojileri alanında uluslararası işbirliği, planlama, yürütme ve kaynaklarla ilgili ölçümleri içermektedir (Europa(energy, technology), agis, 2011).

II. AVRUPA BİRLİĞİ DOĞALGAZ POLİTİKASI

1980'li yılların sonlarında artan rekabetin kaçınılmaz sonucu olarak, ülkeler arasında bölünmüş piyasaların bütünleştirilmesi ve enerji iç pazarının oluşturulması ile birlikte, enerji piyasalarının serbestleşmesi yönünde adımlar atılmaya başlanmıştır. 1990'ların başında elektrik ve doğalgaz pazarlarında bütünleşme, 1990'ların sonunda ise sözkonusu piyasalarda liberalizasyon hedeflenmiştir. Yaşanan enerji darboğazları ve krizler neticesinde maliyetleri düşürmek, ekonomik performans ve etkinliği geliştirmek amacıyla, piyasaları rekabete açmak üzere ülkelere göre farklılık gösteren özelleştirme, tekelleşmenin engellenmesi ve düzenleyici özelliklere sahip yapısal reformlara gidilmiştir (UNCTAD, agis, 2011).

AB'nin mevcut enerji tüketimi %36.9 ile petrol, %24 ile doğalgaz, %17.8 ile kömür, %14 ile nükleer enerji, %7.1 ile yenilenebilir kaynaklardan sağlanmakta ve IEA'nın son verilerine göre Çin ile ABD'den sonra dünya enerji tüketiminde üçüncü, dünya petrol ve doğalgaz tüketiminde ise ABD'den sonra ikinci sırada yer almaktadır (Türkiye Avrupa Vakfı, agis, 2011).

AB enerji politikası; rekabete açık şeffaf ve tamamı entegre olmuş bir iç pazarın kurulması, çevrenin korunması, küresel iklim değişikliğiyle mücadele, enerji arz güvenliğinin sağlanması, enerji tasarrufu ve verimliliğinin artırılması için temiz enerji teknolojilerine yatırım yapılması ve ortak bir enerji dış politikası geliştirilmesi hedefleri çerçevesinde belirlenmekte; doğalgaz politikası da bu yaklaşım içerisinde şekillenmektedir. Avrupa Komisyonu

tarafından Mart 2006'da yayımlanan "Güçlendirilmiş, Rekabetçi ve Güvenilir Enerji için Avrupa Stratejisi" başlıklı raporda; iklim değişikliği tehlikesi ile mücadelede doğalgaz kullanımının ne kadar önemli olduğu belirtilmektedir.

Genişleyen AB, mevcut kaynakların gittikçe artan enerji ihtiyacını karşılamada yetersizliği karşısında giderek artan enerji tüketimini Kuzey Denizi'ndeki petrol ve doğal gaz kaynaklarının tükenmekte olması, sosyal güvenlik ve işçilik maliyetleri nedeniyle kömür üretiminin düşmesi gibi nedenlerle ithalat ile karşılamak zorundadır. Bu durum "Enerji Arzının Doküman Güvenliği Teknik Geçmişi" (Özet) Yeşil Kitap COM 2000 (769) komisyon raporunda birliğin kömür üretim maliyetlerinin dünya ortalamasından 3-4 kat daha fazla oluşu, üye devletlerin yerli üretimi sübvans etmek istemeyişleri, jeolojik koşulların elverişli olmaması ve işçi haklarını düzenleyen kanun ve yönetmeliklere ilişkin sorunların varlığı ile ilişkilendirilmektedir (Yorkan, 2009:31). Birlik halihazırda ihtiyaç duyduğu enerjinin %54'ünü ithal etmektedir (Dış Ticaret Müsteşarlığı AB Genel Müdürlüğü, 2009: 3).

Avrupa Birliği dünya enerji piyasasında önemli bir paya sahiptir. Birlikte pazarlık edildiği takdirde enerji arz eden ülkeler karşısında daha güçlü bir rekabet pozisyonu yakalanabileceği ve çok daha uygun fiyatlar ve koşullar ile anlaşma sağlanabileceği düşüncesinden hareketle; "Tek bir Avrupa Enerji Politikası"nın oluşturulması kararlaştırılmıştır. Bu düşüncenin başlıca savunucuları, çoğu doğalgaz ve petrol ihtiyacı için neredeyse tamamen Rusya'ya bağımlı olan Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri'dir.

Isınma, sanayi ve elektrik üretim tesislerinde yaygın kullanımı hızla artan doğalgazın, AB mevcut toplam enerji tüketimindeki payı ise % 24 olarak tespit edilmiştir (The European Union of the Natural Gas Industry, 2010:3). COM, 2006 (105) başlıklı raporda birliğin toplam enerji tüketiminde ikinci sırada yer alan doğalgazın %29'unun elektrik üretiminde, %29'unun evlerde, %25'inin sanayide, %13'ünün ise ulaşım ve diğer alanlarda kullanıldığı belirtilmektedir (Yorkan, a.g.e.). Avrupa Birliği doğal gaz talebinin yıllık % 1.6 oranında bir artışla 2020 yılında 692 milyar m³'e ulaşması (Lecarpentier, 2009: 1) ve 2030 yılında ise bu oranın %70 olması beklenmektedir (European Commission, 2007:15). COM 2006 (105) başlıklı raporda mevcut projeksiyonlar, toplam enerji tüketimi içerisinde doğalgaz tüketiminin giderek artacağını ve 2030'lu yıllarda 635 milyar metreküpe varacağını göstermektedir (Yorkan, 2009:25).

Tablo 1: 1984-2009 LNG* ve Doğalgaz Fiyatları

LNG		DOĞALGAZ			
Dolar (Milyon Btu** Başına)	Japonya (Maliyet+Sigorta+Transfer) (Ortalama Fiyatlar)	Ortalama Alman İthalat Fiyatı	UK Heren NBP Enerji Şirketi İndeksi	US Henry Hub Enerji Grubu	Canada Alberta Enerji Grubu
1984	5.10	4.00	-	-	-
1985	5.23	4.25	-	-	-
1986	4.10	3.93	-	-	-
1987	3.35	2.55	-	-	-
1988	3.34	2.22	-	-	-
1989	3.28	2.00	-	1.7	-
1990	3.64	2.78	-	1.64	1.05
1991	3.99	3.19	-	1.49	0.89
1992	3.62	2.69	-	1.77	0.98
1993	3.52	2.5	-	2.12	1.69
1994	3.18	2.35	-	1.92	1.45
1995	3.46	2.39	-	1.69	0.89
1996	3.66	2.46	1.87	2.76	1.12
1997	3.91	2.64	1.96	2.53	1.36
1998	3.05	2.32	1.86	2.08	1.42
1999	3.14	1.88	1.58	2.27	2.00
2000	4.72	2.89	2.71	4.23	3.75
2001	4.64	3.66	3.17	4.07	3.61
2002	4.27	3.23	2.37	3.33	2.57
2003	4.77	4.06	3.33	5.63	4.83
2004	5.18	4.32	4.46	5.85	5.03
2005	6.05	5.88	7.38	8.79	7.25
2006	7.14	7.85	7.87	6.76	5.83
2007	7.73	8.03	6.01	6.95	6.17
2008	12.55	11.56	10.79	8.85	7.99
2009	9.06	8.52	4.85	3.89	3.38

**Btu: İngiliz Termal Birimi

Kaynak: BP Statistical Review of World Energy, June 2010, s.31.

* Yandığında kül, karbonmonoksit ve kükürt bileşikleri oluşturmayan, azotoksit emisyonu diğer yakıtlara nazaran daha az olan, dolayısıyla hem ekonomik hem çevreci özelliklere sahip sıvılaştırılmış doğalgaz LNG ile; doğalgazın teknik ve ekonomik olarak boru hatları ile taşınmasının uygun olmadığı yerlerde düşük basınç altında saklanarak nakliyesi mümkün hale gelmektedir. Temiz ve ekolojik bir yakıt olma özelliğinin yanı sıra; yüksek yanma verimi, ekonomik ve güvenli olması gibi özellikleri ile, doğalgazın depolama kapasitesinin artırılması amacıyla sıkıştırılması ile kullanılabilen CNG'den de, enerjiye ihtiyaç duyulan tüm alanlarda yararlanılabilmektedir.

Tablo 2:Avrupa Birliği Ülkeleri Doğalgaz Tüketim Miktarları (milyon m³)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Avusturya	8.5	8.1	8.6	8.5	9.4	9.5	10	9.4	8.9	9.5	9.3
Belçika ve Lüksemburg	14.7	14.9	14.6	14.8	16	16.5	16.6	17	16.9	17	17.3
Bulgaristan	3.0	3.3	3.0	2.7	2.8	2.8	3.1	3.2	3.3	3.3	2.5
Çek Cumhuriyeti	8.6	8.3	8.9	8.7	8.7	9.1	9.6	9.3	8.7	8.7	8.2
Danimarka	5.0	4.9	5.1	5.1	5.2	5.2	5.0	5.1	4.6	4.6	4.4
Finlandiya	3.7	3.7	4.1	4.0	4.5	4.3	4.0	4.2	3.9	4.0	3.6
Fransa	37.9	39.3	41.9	40.5	43.0	45.1	44.0	42.1	42.4	43.8	42.6
Almanya	80.2	79.5	82.9	82.6	85.5	85.9	86.2	87.2	82.9	81.2	78.0
Yunanistan	1.5	2.0	2.0	2.1	2.4	2.7	2.8	3.2	4.0	4.2	3.4
Macaristan	11.0	10.7	11.9	11.8	13.2	13.0	13.4	12.7	11.9	11.8	10.1
İrlanda	3.3	3.8	4.0	4.1	4.1	4.1	3.9	4.5	4.8	5.0	4.8
İtalya	62.2	64.9	65.0	64.6	71.2	73.9	79.1	77.4	77.8	77.8	71.6
Litvanya	2.4	2.7	2.8	2.9	3.1	3.1	3.3	3.2	3.6	3.2	2.7
Hollanda	38.5	39.0	40.0	39.8	40.0	40.9	39.3	38.1	37.0	38.6	38.9
Polonya	10.3	11.1	11.5	11.2	11.2	13.1	13.6	13.7	13.7	13.9	13.7
Portekiz	2.3	2.4	2.6	3.1	3.0	3.8	4.2	4.1	4.3	4.7	4.3
Romanya	17.2	17.1	16.6	17.2	18.3	17.5	17.6	18.1	16.1	16.0	13.6
Slovakya	6.4	6.5	6.9	6.5	6.3	6.1	6.6	6.0	5.7	5.7	5.6
İspanya	15.0	16.9	18.2	20.8	23.6	27.4	32.4	33.7	35.1	38.6	34.6
İsveç	0.8	0.7	0.7	0.8	0.8	0.8	0.8	0.9	10	0.9	1.2
Birleşik Krallık	93.6	96.9	96.4	95.1	95.4	97.4	94.7	89.9	91.0	93.8	86.5
TOPLAM											

Kaynak: BP Statistical Review of World Energy, June 2010, s.28.

AB; Danimarka 90 milyar m³, Almanya 210 milyar m³, İtalya 220 milyar m³, İngiltere 630 milyar m³, Hollanda 1.670 milyar m³ ve Polonya 120 milyar m³ olmak üzere toplam 2.940 milyar m³ kesin doğalgaz rezervine sahiptir (TASAM, agis, 2011). 1 Ocak 2009 tarihi itibarıyla kalan doğalgaz rezervleri 6077 milyar m³ olarak belirlenen Avrupa'nın; mevcut üretim oranları ile sözkonusu rezervlerinin ömrü 19 yıl olarak tahmin edilmekte ve bu miktar dünya rezervlerinin yaklaşık % 2.8'ine denk gelmektedir (Lecarpentier, 2009: 1). Birlik içerisinde Danimarka, Norveç, Hollanda ve Birleşik Krallık'ın doğalgaz kaynaklarından faydalanılmakta; Almanya, Romanya ve İtalya'daki doğalgaz miktarı ise ancak yerel tüketim için kullanılabilir (Bothe, 2005:2).

Son yıllarda yenilenebilir enerji kaynaklarından sağlanan enerji miktarları dikkate alınsa dahi, Avrupa'nın doğalgaz ihtiyacı ve ithalatının artacağı anlaşılmaktadır.

Tablo 3: AB İthalat Bağımlık Oranları (%)

	2000	2010	2020	2030
Katı Yakıtlar	30.1	37.4	50.8	65.7
Sıvı Yakıtlar	76.5	81.4	86.1	88.5
Doğal Gaz	49.5	61.4	75.3	81.4
Toplam	47.1	53.3	62.1	67.5

Kaynak: http://enerji2023.org/index.php?option=com_content&view=article&id=185:abnn-enerj-politkasi-ve-bu-politkanin-gelm&catid=7:goerueler&Itemid=167, 11. 02. 2011.

AB'nin doğalgaza giderek artan bağımlılığı ise, rezervlerin yoğun olarak bulunduğu rekabete açık olmayan Rusya, İran, Cezayir'e bağımlı olmak anlamına gelmektedir. Avrupa Birliği; Rusya, Norveç, Cezayir, Nijerya, Umman, Libya, Katar, Trinidad-Tobako ve BAE'den doğalgaz ithal etmektedir (TONUS, 2005: 8, 9). %61 oranındaki ithalatın; %42'si Rusya'dan, %24'ü Norveç'ten, %18'i Cezayir'den ve %16'sı diğer ülkelerden özellikle sıvılaştırılmış doğalgaz (LNG) şeklinde gelmekte ve 2020'de AB'nin yerli üretimi azaldıkça, doğalgaz ithalatının %73'e yükselmesi beklenmektedir (Dış Ticaret Müsteşarlığı AB Genel Müdürlüğü, 2009: 5). Birlik içerisinde İspanya ve Fransa tarafından ithal edilen LNG, Katar, Cezayir, Nijerya, Trinidad/Tobago, Mısır, Umman, Libya ve Norveç'ten tedarik edilmektedir (Kavalov, Petric, Georgakaki, 2009: 9).

Avrupa Birliği'nin ana doğalgaz tedarikçisi Rusya'nın transit ülkelerle yaşadığı sorunlar neticesinde ortaya çıkan kesintiler ile, Rusya'ya artan bağımlılık ve bu durumun yaratacağı sorunlar gündeme gelmiştir. Eski Sovyet Bloğu'na mensup ülkelerin ve Avrupa Birliği Ülkeleri'nin doğalgaz konusunda Rusya'ya olan bağımlılık oranları incelendiğinde; Finlandiya, Estonya, Litvanya, Letonya, Slovakya, Makedonya %100 oranında doğalgaz bakımından Rusya'ya bağımlı iken, bu ülkeleri %97'lik oranla Bulgaristan, %89 ile Macaristan, %87 ile Sırbistan, %86 ile Polonya, %82 ile Yunanistan, %74 ile Çek Cumhuriyeti, %66 ile Ukrayna, %65 ile Avusturya, %64 ile Türkiye, %39

ile Romanya, %36 ile Almanya, %32 ile Hırvatistan, %27 ile İtalya ve %25 ile Fransa izlemektedir (Gülşen, 2009:48).

Rusya ile Ukrayna arasında 2006 yılında yaşanan doğalgaz krizi sonrasında, Rusya'dan satın aldığı doğalgazın yaklaşık %75'ini Ukrayna üzerinden geçen boru hattı vasıtasıyla temin eden AB'de enerji temininde Rusya'nın ne kadar güvenilir bir kaynak olduğu sorusu da tartışılmaya başlanmış; 2006 yılında Rusya'da gerçekleşen G-8 zirvesine Rusya'nın enerji gücünü bir dış politika aracı olarak kullandığı yönündeki eleştiriler damgasını vurmuştur. Yaşanan enerji krizleri, enerji arzını dış şoklardan koruyacak bir stratejiye ihtiyaç olduğunu göstermiştir. Ancak birlik ülkeleri arasında, enerji alanında halen ortak bir politika benimsenememiş olması; bu alandaki faaliyetlerin etkinliğini azaltmaktadır. Rusya ve Ukrayna arasındaki doğalgaz krizi, Rus gazına değişen oranlarda bağımlılık ve çatışan enerji güvenliği konseptleri ile bu alandaki "Avrupa Birleşmeziği"ni bir kez daha gündeme getirmiştir (Tüm gazeteler (2147460), agis, 2011).

Her ne kadar Avrupa Birliği içerisinde arz güvenliğini sağlanmasına yönelik farklı görüşler var olsa da, ortak olan husus Rusya'ya giderek artan bağımlılıklarını azaltma yönünde net bir politika izlemeleridir (Fujişima, 2009:1). Bu noktada yeni kaynaklardan temin edilecek doğalgazın Avrupa'ya ulaşmasını sağlayacak yatırım ve altyapının sağlanması üzerinde durulmaktadır. Avrupa Birliği, Orta Asya ve Hazar enerji kaynaklarının Avrupa'ya ulaştırılması fikriyle; Azerbaycan, Türkmenistan, Irak ve diğer ülkeler ile doğalgaz alım sözleşmeleri imzalamaktadır.

2010/11 yıllarında "İyileşme için Avrupa Enerji Programı (EEPR)" ile 31 doğalgaz altyapı projesinin inşası 1.39 milyar euro ile desteklemektedir (Europa (energy, security), agis, 2011).

Avrupa Birliği, yürüttüğü **Kuzey Akım Projesi** (Nord Stream Pipeline) ile Rus gazının Baltık Denizinden geçecek bir boru hattı ile Ukrayna ve Belarus'u bertaraf ederek Almanya üzerinden Avrupa'ya ulaşmasını ve yıllık 55 milyar m³ gaz taşıma kapasitesine sahip olacak bu hattın 2015 yılından önce işletmeye alınmasını planlamaktadır (Favreau, 2010:7).

Yıllık 63 milyar m³ taşıma kapasitesi ile Karadeniz'den AB'ye ulaşan bir boru hattını içeren **Güney Akım** (South Stream) Projesi ile **Nabucco** Projesi ise

Orta Asya ve Hazar gaz kaynaklarının Güney Gaz Koridoru olarak anılan bir hat çerçevesinde Avrupa'ya ulaştırılmasını öngörmektedir. Her iki projede Azerbaycan ve Türkmenistan gazının temel teşkil ettiği anlaşılmaktadır.

2012 yılından sonra işletmeye alınması beklenen **Trans-Adriyatik Boru Hattı (TAP)**, Avrupa Birliği'nin yürüttüğü bir diğer boru hattı projesidir. 10 milyar m³ kapasiteye sahip olması planlanan proje ile Hazar Gazı ve Türkiye'de kontrata bağlanmış olan gazın Yunanistan ve Arnavutluk'tan geçecek bir hat ile İtalya'ya, oradan da Kuzey Avrupa'ya ulaştırılması hedeflenmektedir(Trans-adriatic-pipeline, agis, 2011).

2010 yılı ortasında işletmeye alınması planlanan **Medgaz Projesi**'nde ise deniz altında inşa edilecek 8 milyar m³ kapasiteli ve 210 km uzunluğundaki bir boru hattı ile Cezayir ve İspanya arasında gaz taşınması planlanmaktadır (Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi, 2011:14).

2015 yılından sonra faaliyete geçecek ve Cezayir'den başlayacak ve Cezayir gazını AB'ye taşıyacak **GALSI** projesinde, 9 milyar m³ kapasiteli boru hattının İtalya'da Sardinya'ya ulaşması planlanmaktadır (A.g.e.).

Kapasitesi 8.75 milyar m³ olarak hesaplanan ve Norveç gazının İsviçre ve Danimarka'ya taşınmasını öngören bir proje olan **Skandled Projesi** ise son zamanlarda yaşanan ekonomik durgunluk nedeniyle proje ortakları tarafından ertelenmiştir (Favreau, 2010:4).

III. AVRUPA BİRLİĞİ DOĞALGAZ POLİTİKASI EKSENİNDE TÜRKİYE'NİN YERİ ve ÖNEMİ

AB, enerji arzı güvenliğini sağlamak üzere çoklu boru hatları politikası ile enerji ithalatında kaynak çeşitliliğini hedeflemektedir. Halihazırda enerji ihtiyacını karşıladığı Rusya ve Kuzey Afrika'nın yanında, Ortadoğu kaynaklarının da gündeme gelmesi sözkonusudur. Türkiye başta Orta Doğu ve Hazar Havzası olmak üzere; dünyanın ispatlanmış gaz rezervlerinin % 71,8'inin ve ispatlanmış petrol rezervlerinin %72,7'sinin bulunduğu bir bölgede yer almaktadır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, agis, 2011). Ortadoğu'ya, Karadeniz'e, Kafkaslar'a, Orta Asya'ya ve Körfez Ülkeleri'ne açılan kapıları ile Türkiye bu anlamda hem bütün dünyada ilgi odağı haline gelen bölge enerji kaynaklarının

merkezinde yer almakta, hem de enerji koridoru özelliği ile benimsenecek politikaların doğal bir parçası olmaktadır.

Hazar-Türkiye-Avrupa Doğalgaz Boru Hattı Projesi doğalgazın Türkiye'ye buradan da diğer Avrupa Ülkeleri'ne; Bakü-Tiflis-Erzurum (BTE-Şahdeniz Projesi) Doğalgaz Boru Hattı Projesi de Azerbaycan doğalgazının Türkiye'ye iletimini öngören projelerdir. Bakü-Tiflis-Erzurum hattı 2006 yılından beri faaliyettir. Türkiye ve Yunanistan arasında doğalgaz şebekelerinin birbirine bağlanması ve Güney Avrupa Gaz Ringi'nin gerçekleştirilmesi kapsamında geliştirilen Yunanistan-Türkiye Doğal Gaz Boru Hattı Projesi için çalışmalar devam etmektedir (Yılmaz, 2005:10, 13). Boğaz tanker trafiğini rahatlatacağı öngörülen Samsun-Ceyhan Petrol Boru Hattı -Trans Anadolu Petrol Boru Hattı ile ilgili olarak ise; Türk, İtalyan ve Rus Enerji Şirketleri arasında anlaşma sağlanmıştır (Haberler, agis, 2011). Ayrıca Türkiye ile İran arasında yapılan anlaşma çerçevesinde Türkmen gazının İran ve Türkiye üzerinden Avrupa'ya pazarlanması projesinin hayata geçirilerek; Bakü-Ceyhan, Mavi Akım ve Kerkük-Yumurtalık hattı projelerinden sonra Türkiye, Türkmenistan-İran-Türkiye hattı ile Kerkük Yumurtalık'a paralel hat çekilmesi ve Irak doğalgazı hattına da sahip olmak hedeflenmekte; Mısır doğalgazının Türkiye'ye getirilmesi çalışmaları ise hızla ilerlemektedir(Tüm gazeteler (5049475), agis, 2011).

DPT tarafından 2010 yılında hazırlanan orta vadeli programda enerji politikasının temel amacı, artan nüfusun ve büyüyen ekonominin ihtiyaç duyacağı enerjinin rekabetçi bir serbest piyasa ortamında, sürekli, kaliteli ve güvenli bir şekilde asgari maliyetle karşılanması olarak ifade edilen (DPT, 2010:31) Türkiye, Orta Asya ve Rusya'dan gelen petrolün dünya pazarlarına açılmasında önemli bir role sahiptir. Türkiye, Avrupa Enerji Piyasası'nı Ortadoğu ve Kafkaslara bağlayan Trans-Avrupa enerji ağına eklenmesi planlanan doğalgaz boru hattı projelerinde önemli roller üstlenmektedir. AB bu kapsamda yürütülen projeleri desteklemekte ve projelerin fizibilite çalışmalarını finanse etmektedir.

NABUCCO bu projelerden biridir. Başlangıç noktası Hazar'daki Şah Denizi'dir. Türkmenistan ve Azerbaycan'dan başlayan, Türkiye'ye ulaştığında ikinci bağlantının devreye girmesiyle Irak, Mısır ve İran gazının da Türkiye'deki hatla birleşerek; Bulgaristan, Romanya, Macaristan ve Avusturya

yolunu izleyeceği uzun geçişli bir boru hattı taşımacılığı projesi olan Nabucco Doğalgaz Boru Hattı Projesi, 13 Temmuz 2009 tarihinde düzenlenen “Hükümetlerarası Anlaşma” ile geçiş ülkelerini oluşturan Türkiye, Avusturya, Bulgaristan, Macaristan, Romanya ve AB Komisyonu tarafından Ankara’da imzalanmıştır. Nabucco; Kafkas, Orta Asya ve Ortadoğu doğalgazının Avrupa’ya iletilmesi ile Avrupa’yı enerji alanında Rusya’ya olan bağımlılıktan kurtarma hedefini taşıyan bir AB projesidir.

Trans Avrupa Enerji Ağı’nın dışında, Rus ve Kazak petrolünün Türkiye üzerinden dünya pazarına açılmasını sağlayacak Samsun-Ceyhan Boru Hattı Projesi sayesinde boğazlardaki tanker trafiğinin önemli miktarda azaltılması hedeflenmektedir.

Bir diğer proje olan Güney Avrupa Gaz Ringi projesi kapsamında Hazar denizi, Ortadoğu ve Güney Akdeniz ülkelerinden gelecek doğalgazın Türkiye üzerinden AB Ülkeleri’ne taşınması amaçlanmaktadır. Projenin ilk ayağını oluşturan Türkiye- Yunanistan hattı 2007 yılında işletilmeye başlanmış; Yunanistan-İtalya arasındaki hattın da 2012 yılına kadar tamamlanması planlanmıştır.

Her ne kadar bu gelişmelerden Rusya’yı dışarıda bırakan alternatif gaz güzergahının Türkiye’den geçmek zorunda olduğu ve böylece Türkiye’nin gelecekte Avrupa enerji politikasının vazgeçilmez bir parçası olacağı anlaşılmakta ise de; yıllık toplam doğalgaz talebinin halihazırda % 64’ünü “Mavi Akım” ile Rusya’dan temin eden Avrupa’nın kaynak çeşitlendirmesi konusunda son dönemde geliştirdiği projelerde önemli bir partner haline gelen Türkiye, izleyeceği yol ve benimseyeceği politikalarda uluslararası dengeleri mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır.

Türkiye 1995 yılında Barselona Bildirgesi ile oluşturulan ve 12 Akdeniz Ülkesi’ni kapsayan ortaklık sisteminin bir parçasıdır. Söz konusu bildirge ile enerji alanındaki işbirliğinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. MEDA Programı da Akdeniz Bölgesi’ne yönelik başlıca işbirliği aracıdır. Türkiye AB’nin Karadeniz’de enerji işbirliğini geliştirmeye yönelik faaliyetlerine de katılmaktadır; Arnavutluk, Ermenistan, Azerbaycan, Bulgaristan, Gürcistan, Yunanistan, Moldova, Romanya, Rusya Federasyonu, Ukrayna, Makedonya,

Türkiye ve AB arasında işbirliğini geliştirmek üzere Sofya'da kurulan Karadeniz Bölgesel Enerji Merkezi'nin (BSREC) aktif üyesidir.

Türkiye, geniş Hazar kaynaklarının doğrudan Batı pazarlarına ulaştırılmasını öngören ve 21. Yüzyılın İpek Yolu olarak yorumlanan Doğu-Batı Enerji Koridorunun gerçekleştirilmesine önderlik etmiş; Kafkasya ve Orta Asya'yı Avrupa'ya bağlayan boru hattı projeleri, bölgenin Batı ile entegrasyonunu sağlamıştır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, agis, 2011).

Türkiye'nin AB Enerji Müktesebatına uyumu konusundaki uygulamalar incelendiğinde; enerji arz güvenliğine yönelik 90 günlük petrol stokları bulundurulduğu ve bu alandaki çalışmaların devam ettiği görülmektedir. Enerji ithali ve enerji ihracatı üzerindeki kısıtlamalar ise sürmektedir. İç elektrik piyasası ile tam bütünleşme yasal uyumun yanı sıra, Türk Enerji Sistemi'nin Batı Avrupa Elektrik İletim Şebekeleri'ne (UCTE) eşzamanlı fiziksel bağlantıyı içerdiğinden sınır ötesi elektrik ticareti üzerindeki mevcut kısıtlamaların kaldırılması gerekmektedir. Rekabet konusunda da çalışmalar sürmekte ve enerji alım anlaşmaları incelenmektedir. Yap-işlet-devret ve üretim-dağıtım alanlarındaki işletme hakkı sözleşmeleriyle ilgili sorunlar çözüm beklemektedir. Elektrik faturalarında yetersiz tahsilat ciddi bir problem olarak varlığını korumaktadır. Yenilenebilir kaynakların değerlendirilmesini sağlamak üzere çalışmalar devam etmektedir.

Türkiye, enerji sektöründe Avrupa Birliği'nin enerji müktesebatına uygun olacak şekilde bir dizi yasal ve yapısal değişiklikler gerçekleştirmektedir. 2001 yılında çıkarılan Elektrik Piyasası Kanunu ve Doğalgaz Piyasası Kanunu ile 2003 yılında çıkarılan Petrol Piyasası Kanunu bu kapsamda düzenlenmiştir. Yine aynı amaçla 2001 yılında enerji piyasasını denetleyecek bir üst kurul olan Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK) kurulmuş; elektrik dağıtım şirketleri ve boru hatlarının yapımını üstlenen Boru Hatları ile Petrol Taşıma A.Ş. (BOTAŞ)'nin enerji aktarma faaliyetleri dışında kalan bölümleri özelleştirilmiştir. Türkiye AB enerji piyasasına entegrasyon hedefi doğrultusunda yine 2001 yılında kabul edilen Elektrik Piyasası Kanunu ve Doğalgaz Piyasası Kanunu ile AB direktiflerini uygulayarak, elektrik ve doğalgaz piyasalarını yeniden yapılandırma ve serbestleştirme konusunda girişimlerde bulunmuştur (T.C. Dışişleri Bakanlığı, agis, 2011).

Son yıllarda Türkiye’de yenilenebilir enerji kaynakları kullanımına ilişkin çeşitli yasal düzenlemeler de yapılmıştır. Ülkemizde yenilenebilir enerji kullanımı; 4628 Sayılı Elektrik Piyasası Kanunu, 5346 Sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun ve 5627 Sayılı Enerji Verimliliği Kanunları ile düzenlenmektedir.

4628 Sayılı Elektrik Piyasası Kanunu’nda; elektrik enerjisi üretiminde çevresel etkiler nedeniyle yenilenebilir enerji kaynaklarının ve yerli enerji kaynaklarının kullanımını özendirmek amacıyla gerekli tedbirlerin alınması ve bu konuda teşvik uygulamaları için ilgili kurum ve kuruluşlar nezdinde girişimde bulunulmasına yer verilmiştir (EPDK, agis, 2009).

5346 Sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun’un amacı; yenilenebilir enerji kaynaklarının elektrik enerjisi üretimi amaçlı kullanımının yaygınlaştırılarak; bu kaynakların güvenilir, ekonomik ve kaliteli biçimde ekonomiye kazandırılması, kaynak çeşitliliğinin artırılması, sera gazı emisyonlarının azaltılması, atıkların değerlendirilmesi, çevrenin korunması ve bu amaçların gerçekleştirilmesinde ihtiyaç duyulan imalat sektörünün geliştirilmesi olarak açıklanmıştır (Adalet Bakanlığı, agis, 2011).

18/4/2007 tarihinde kabul edilen 5627 Sayılı Enerji Verimliliği Kanununun amacı ise; enerjinin etkin kullanılması, israfının önlenmesi, enerji maliyetlerinin ekonomi üzerindeki yükünün hafifletilmesi ve çevrenin korunması için enerji kaynaklarının ve enerjinin kullanımında verimliliğin artırılmasıdır (Resmi Gazete, 2007). Söz konusu kanun enerjinin üretim, iletim, dağıtım ve tüketim aşamalarında, endüstriyel işletmelerde, binalarda, elektrik enerjisi üretim tesislerinde, iletim ve dağıtım şebekeleri ile ulaşımda enerji verimliliğinin artırılmasına ve desteklenmesine, toplum genelinde enerji bilincinin geliştirilmesine, yenilenebilir enerji kaynaklarından yararlanılmasına yönelik uygulanacak usûl ve esasları kapsamaktadır (A.g.e.).

Türkiye’de AB enerji verimliliğinin arttırılmasına yönelik yürütülen birçok proje Avrupa Kalkınma Bankası ve Avrupa Yatırım Bankası tarafından desteklenmektedir.

SONUÇ

Enerji yaşamsal döngü için vazgeçilmez olmasının yanı sıra, ekonomik döngü için de hayati önem arz etmektedir. Hızla artan nüfusa bağlı olarak enerji ihtiyacı da artmaktadır. Ülkelerin sahip olduğu kaynaklar, talebi karşılamakta çoğu zaman yetersiz kalmaktadır. Bu durum ülkeleri, enerji politikalarını süreklilik, arz güvenliği, yenilenebilir enerji kaynaklarının ve yeni enerji yollarının bulunması alanlarında yeniden şekillendirmek hususunda arayışa yöneltmiştir.

Enerjinin vazgeçilmezliği, ülkelerin enerji politikalarını kaynak bakımından zengin ülkelerin plan ve hamleleri çerçevesinde oluşturmalarına neden olmakta; böylelikle enerji çoğunlukla sözkonusu ülkeler tarafından uluslararası ilişkilerde bir koz olarak kullanılmaktadır.

Avrupa Birliği'nin temeli enerji kaynaklarının yönetimi için imzalanan AKÇT Anlaşması ve bu anlaşma ile ulusal yetkilerin devredildiği uluslarüstü bir otoritenin oluşturulmasıyla atılmıştır. O zamandan günümüze uzanan süreçte AB enerji kaynaklarının stratejik öneminin farkına varmış; politikalarını bu doğrultuda şekillendirmek üzere çalışmalarını sürdürmüştür.

Doğalgaz ihtiyacını büyük ölçüde Cezayir, Rusya ve Norveç'ten temin eden Avrupa Birliği'nin yeni hedefleri ve politikaları ekseninde, Türkiye'nin jeopolitik konumu bir kez daha önem kazanarak gündeme gelmiştir. Türkiye her şeyden önce bir enerji koridoru olmasının uluslararası profilini değiştireceğinin ve AB pazarının da doğalgaz için önem teşkil ettiğinin farkındadır. Buna göre gelecekteki enerji transferi planlarını oluştururken; gerek Rusya gerekse Gürcistan, Azerbaycan ve Orta Asya arasındaki ilişkileri dikkatle izlemesi gerekmektedir. Jeopolitik konumu nedeniyle Avrupa Birliği Enerji Politikaları'nın doğal bir parçası olan Türkiye, sahip olduğu avantajlardan yararlanırken alacağı karar ve benimseyeceği politikaların diğer ülkelerle ilişkilerini nasıl etkileyeceğini göz önünde bulundurmalı ve bu noktada hassas ancak kararlı bir tutum sergilemelidir.

Türkiye enerji arenasındaki mevcut konumunu iyi değerlendirmeli ve sanayileşme ile kalkınma hedeflerine bu konumundan yararlanmak suretiyle ulaşabilmesi yolunda karşılaşılabilecek güçlükleri saptamalıdır. Enerji temininde arz güvenliğinin önemli bir bileşeni olarak kaynak çeşitlendirmesi aşamasında

komşu ülkelerle ilişkilerin belirleyici olduğu anlaşılmaktadır. Komşu ülkelerle olan ilişkiler korunurken yeni ticaret ortakları, yeni anlaşma fırsatları ve seçenekler de dikkate alınmalıdır. Enerji alanında yapılan planların merkezinde yer alan Türkiye, hızla artan enerji talebini karşılamaya yönelik düzenleyeceği enerji politikalarını olan ve olması muhtemel gelişmeleri dikkate alarak gözden geçirmeli, gerekirse yeniden yapılandırılmalıdır.

Son yıllarda bölgenin kaynak zenginliğinin kontrolüne yönelik rekabetin üretici, taşıyıcı ve tüketici aktörler arasında arttığı gözlemlenmektedir. Bu noktada Türkiye'nin Avrupa ve Asya'yı birbirine bağlayan, başlıca global enerji sağlayıcıları ve tüketiciler arasındaki konumu uluslararası platformda ilgi çekmeye devam etmektedir. Türkiye aynı zamanda artan nüfusu ve gelişen ekonomisiyle bölgede önemli bir tüketici konumundadır. Sahip olduğu tüm bu özellikler ile Türkiye'yi sadece bir taşıyıcı ülke ya da enerji koridoru olarak değerlendirmek eksik bir bakış açısı olacaktır. Türkiye uluslararası projelerde iletim zincirinin vazgeçilmez bir halkası olmasının yanısıra, bu anlamda yürütülen ve yürütülmesi planlanan politikaların merkezinde yer almaktadır.

Ancak enerji planlarının merkezinde yer almanın ve bu anlamda uluslararası enerji politikalarının vazgeçilmez bir parçası olmanın getireceği sorumluluklar gözden kaçmamalıdır. Enerjinin güvenli iletimi alanında yeni teknolojilerin takibi ve gerekli yasal düzenlemeleri de içeren siyasi ve ekonomik sorumluluklar bölgesel ve uluslararası seviyelerde incelenmeli ve her iki düzeyde de sağlam bir altyapının sağlanması üzerinde önemle durulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Bothe David, Andreas Seeliger: Forecasting European Gas Supply Selected Results from EUGAS Model and Historical Verificaton, EWI Working Paper, Germany, 2005.
- BP: **Statistical Review of World Energy**, June 2010.
- DPT: **Orta Vadeli Program (2011-2013)**, Ankara, 2010.
- Dış Ticaret Müsteşarlığı AB Genel Müdürlüğü: **Avrupa Komisyonu Tarafından H. Stratejik Enerji Gözden Geçirmesi Çerçevesinde Hazırlanan Bildirim, AB Enerji Güvenliği ve Dayanışma Eylem Planı**, Çev. Ayşe P. Yalçın, Yücel E. Erkan, Ankara, 2009.
- Eniş, Ahmet: Enerji Politikaları ile Yerli, Yeni ve Yenilenebilir Enerji Kaynakları, **EMO Enerji Raporu**, 2002, pp. 295-324.

- European Commission: **Energy Corridors European Union and Neighbouring Countries**, Belgium, European Commission, 2007.
- Favreau D.: **A Review of Major Natural Gas Projects: Gas Pipelines To Europe**, Cedigaz Insights, N. 3, France, 2010.
- Fujishima K. : **European Strategies on Gas Supply Security**, Japan, IEEJ, 2009.
- Gülşen, Halit: “Rusya’nın Enerji Politikası”, **Stratejik Analiz**, Cilt: 9, Sayı:106, 2009, s. 47-54.
- İKV, **Avrupa Birliği’nin Enerji ve Ulaştırma Politikaları ve Türkiye’nin Uyumu**, İstanbul, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, 2004.
- Kavalov B. , H. Petric, A. Georgakaki: **Liquefied Natural Gas for Europe– Some Important Issues for Consideration**, JRC Reference Reports, Brussels, European Commission, 2009.
- Lecarpentier, Armelle: **European Gas Demand Prospects:How to Meet Long-Term Needs?**, 24th World Gas Conference, Argentina, Cedigaz, 2009.
- Moussis, Nicholas: **Avrupa Birliği Politikalarına Giriş Rehberi**, Çev.: Ahmet Fethi, İstanbul, Mega Press, 2004.
- OSAM (Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi): **Katar-Irak-Türkiye-Avrupa Doğalgaz Boru hattı projesi mümkün mü? Uluslararası Enerji Politikaları ve Riskler Çerçevesinde Bir Değerlendirme**, Rapor No: 23, Ankara, ORSAM, 2011.
- Resmi Gazete, Sayı: 26510, 2007.
- The European Union of the Natural Gas Industry: **Natural Gas in a Sustainable Energy Market**, Edited by: Simona Basiu, Brussels, 2010.
- Tonus, Özgür: “Genişleyen Avrupa Birliği’nin Enerji Politikaları ve Türkiye”, **İktisat İşletme ve Finans**, Vol. 20-234, 2005, s. 50-62.
- TÜBİTAK Bilim, Teknoloji ve Yenilik Politikaları Daire Başkanlığı, **Enerji Alanı Ulusal Ar-Ge ve Yenilik Stratejisi Hazırlanmasına İlişkin Bilgi Notu (EK 5)**, Ankara, 2010.
- TÜBİTAK AB Çerçeve Programları, Ulusal Koordinasyon Ofisi **Rekabet Edebilirlik ve Yenilik Programı (RYP) (Competitiveness and Innovation framework Programme-CIP) 2007 – 2013, Ankara, 2006.**
- Türkeş Murat ve Gönül Kılıç: Avrupa Birliği’nin İklim Değişikliği Politikaları ve Önlemleri, **“Çevre, Bilim ve Teknoloji, Teknik Dergi”**, 2, 2004, pp. 35-52.
- Uslu, Kamil: Avrupa Birliği’nde Enerji ve Politikaları, **Marmara Üniversitesi, I.L.B.F. Dergisi**, XIX, 1, 2004, pp.155-172.
- Vinois, Jean-Arnold, Jean-Paul Gourlia: Europe in the age of Efficiency, **Energies, Advancing-Understanding-Sharing-Analysing-Discovering –Creating**, 12, 2007, pp. 30-33.
- Yavuz, Ege, A. :“Avrupa Birliği’nin Enerji Politikası ve Türkiye’nin Uyumu”, **AB’nin Enerji Politikası ve Türkiye**, Ed. Yavuz Ege ve diğerleri, Ankara, UPAV Yayınları, 2004.
- Yılmaz, Necip Fazıl: “Petrol ve Doğal Gaz Boru Hatları Üzerine Genel Değerlendirme”, **Tesisat Mühendisliği Dergisi**, Sayı: 87, Ankara, 2005, s. 4-14.
- Yorkan, Arzu: “Avrupa Birliği’nin Enerji Politikası ve Türkiye’ye Etkileri”, **Bilge Strateji**, Cilt 1, Sayı 1, 2009, pp. 25-41.

- Adalet Bakanlığı: <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/1477.html> (Erişim Tarihi 17. 08. 2011).
- EDAM (İzak Atiyas, Ekonomi ve Dış Politika Araştırmalar Merkezi) ve Sabancı Üniversitesi, CEPS (Jorge Nunes Ferrer, Centre for European Policy Studies): Enerji, (Çevrimiçi) <http://edam.org.tr/document/enerji%20sekr%20raporu%2085-127.pdf>, 17.08.2011.
- EPDK: http://www.epdk.org.tr/mevzuat/kanun/elektrik/elektrik_piyasalari_kanunu.pdf (Erişim Tarihi 19.05.2009).
- TASAM: <http://www.tasam.org/index.php?altid=499&syf=1> (Erişim Tarihi: 11. 02. 2011).
- TMMOB (Makina Mühendisleri Odası) Enerji Çalışma Grubu: Enerji Politikaları İle Yerli, Yeni ve Yenilenebilir Enerji Kaynakları, (Çevrimiçi) http://www.emo.org.tr/ekler/98024cb5e21d749_ek.pdf, 17. 08. 2011.
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı: [http://www.mfa.gov.tr/data/DISPOLITIKA/EnerjiPolitikasi/T%C3%BCrkiye'nin%20Enerji%20Stratejisi%20\(Ocak%202009\).pdf](http://www.mfa.gov.tr/data/DISPOLITIKA/EnerjiPolitikasi/T%C3%BCrkiye'nin%20Enerji%20Stratejisi%20(Ocak%202009).pdf), (Erişim Tarihi 17. 08. 2011).
- Türkiye Avrupa Vakfı: <http://www.turkiyeavrupavakfi.org/index.php/arastirina-yorum/basinda-cikanlar/2046-enerji-politikasi.html> (Erişim Tarihi 11.02.2011).
- UNCTAD (United Nations Conference on Trade and Development): <http://www.unctad.org/infocomm/anglais/gas/ecopolicies.htm> (Erişim Tarihi 17. 08. 2011).
- http://www.trans-adriatic-pipeline.com/tap-project/route_.html (Erişim Tarihi 11.02.2011).
- <http://www.haberler.com/samsun-ceyhan-petrol-boru-hattinda-tarihi-imzalar-2-haberi/> (Erişim Tarihi 11. 02. 2011).
- http://enerji2023.org/index.php?option=com_content&view=article&id=185:abnn-enerj-poltkasi-ve-bu-poltkanin-gelm&catid=7:goerueller&Itemid=167 (Erişim Tarihi 11. 02. 2011).
- <http://www.tumgazeteler.com/?a=2147460> (Erişim Tarihi 11. 02. 2011).
- <http://www.tumgazeteler.com/?a=5049475> (Erişim Tarihi 11. 02. 2011).
- http://ec.europa.eu/energy/strategies/index_en.htm (Erişim Tarihi 17. 08. 2011).
- http://ec.europa.eu/energy/strategies/2010/2020_en.htm (Erişim Tarihi 17. 08. 2011).
- http://ec.europa.eu/energy/renewables/index_en.htm (Erişim Tarihi 17. 08. 2011).
- http://ec.europa.eu/energy/technology/set_plan/set_plan_en.htm (Erişim Tarihi 17. 08. 2011).
- http://ec.europa.eu/energy/security/gas/gas_en.htm (Erişim Tarihi 17. 08. 2011).